

Rozdział 15

Zagrożenie terroryzmem

Na podstawie materiałów własnych Ministerstwa Spraw Wewnętrznych oraz informacji Komendy Głównej Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Generalnego Inspektora Informacji Finansowej, Służby Celnej

Podstawowe przepisy związane z penalizacją przestępstwa o charakterze terrorystycznym zostały zawarte w ustawie z 6 czerwca 1997 roku – *Kodeks karny* (Dz.U. z 1997 r. nr 88, poz. 553, z późn. zm.):

Art. 115 § 20. Przestępstwem o charakterze terrorystycznym jest czyn zabroniony zagrożony karą pozbawienia wolności, której górna granica wynosi co najmniej 5 lat, popełniony w celu:

- 1) poważnego zastraszenia wielu osób,
- 2) zmuszenia organu władzy publicznej Rzeczypospolitej Polskiej lub innego państwa albo organu organizacji międzynarodowej do podjęcia lub zaniechania określonych czynności,
- 3) wywołania poważnych zakłóceń w ustroju lub gospodarce Rzeczypospolitej Polskiej, innego państwa lub organizacji międzynarodowej

- a także groźba popełnienia takiego czynu.

Art. 165a. Kto gromadzi, przekazuje lub oferuje środki płatnicze, instrumenty finansowe, papiery wartościowe, wartości dewizowe, prawa majątkowe lub inne mienie ruchome lub nieruchomości w celu sfinansowania przestępstwa o charakterze terrorystycznym, podlega karze pozbawienia wolności od lat 2 do 12.

Art. 255a. Kto rozpowszechnia lub publicznie prezentuje treści mogące ułatwić popełnienie przestępstwa o charakterze terrorystycznym w zamiarze, aby przestępstwo takie zostało popełnione, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

Art. 258 § 1. Kto bierze udział w zorganizowanej grupie albo związku mających na celu popełnienie przestępstwa lub przestępstwa skarbowego, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

§ 2. Jeżeli grupa albo związek określone w § 1 mają charakter zbrojny albo mają na celu popełnienie przestępstwa o charakterze terrorystycznym, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.

§ 3. Kto grupę albo związek określone w § 1, w tym mające charakter zbrojny, zakłada lub taką grupę albo związkiem kieruje, podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

§ 4. Kto grupę albo związek mające na celu popełnienie przestępstwa o charakterze terrorystycznym zakłada lub taką grupę lub związkiem kieruje, podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 3.

Inne wybrane przestępstwa, które także mogą mieć charakter terrorystyczny:

Art. 163. § 1. Kto sprowadza zdarzenie, które zagraża życiu lub zdrowiu wielu osób albo mieniu w wielkich rozmiarach, mające postać: 1) pożaru, 2) zawalenia się budowli, zalewu albo obsunięcia się ziemi, skał lub śniegu, 3) eksplozji materiałów wybuchowych lub łatwopalnych albo innego gwałtownego wyzwolenia energii, rozprzestrzeniania się substancji trujących, duszących lub parzących, 4) gwałtownego wyzwolenia energii jądrowej lub wyzwolenia promieniowania jonizującego, podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

§ 2. Jeżeli sprawca działa nieumyślnie, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

§ 3. Jeżeli następstwem czynu określonego w § 1 jest śmierć człowieka lub ciężki uszczerbek na zdrowiu wielu osób, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od lat 2 do 12.

§ 4. Jeżeli następstwem czynu określonego w § 2 jest śmierć człowieka lub ciężki uszczerbek na zdrowiu wielu osób, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.

Art. 166. § 1. Kto, stosując podstęp albo gwałt na osobie lub groźbę bezpośredniego użycia takiego gwałtu, przejmując kontrolę nad statkiem wodnym lub powietrznym, podlega karze pozbawienia wolności od lat 2 do 12. § 2. Kto, działając w sposób określony w § 1, sprowadza bezpośrednio niebezpieczeństwo dla życia lub zdrowia wielu osób, podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 3. § 3. Jeżeli następstwem czynu określonego w § 2 jest śmierć człowieka lub ciężki uszczerbek na zdrowiu wielu osób, sprawca podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 5 albo karze 25 lat pozbawienia wolności.

Art. 171. § 1. Kto, bez wymaganego zezwolenia lub wbrew jego warunkom, wyrabia, przetwarza, gromadzi, posiada, posługuje się lub handluje substancją lub przyrządem wybuchowym, materiałem radioaktywnym, urządzeniem emitującym promienie jonizujące lub innym przedmiotem lub substancją, która może sprowadzić niebezpieczeństwo dla życia lub zdrowia wielu osób albo mienia w wielkich rozmiarach, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.

§ 2. Tej samej karze podlega, kto wbrew obowiązkowi dopuszcza do popełnienia czynu określonego w § 1.

§ 3. Tej samej karze podlega, kto przedmioty określone w § 1 odstępuje osobie nieuprawnionej.

Art. 189. § 1. Kto pozbawia człowieka wolności, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

§ 2. Jeżeli pozbawienie wolności trwało dłużej niż 7 dni, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

§ 3. Jeżeli pozbawienie wolności, o którym mowa w § 1 lub 2, łączyło się ze szczególnym udręczeniem, sprawca podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 3.

Art. 224a. Kto wiedząc, że zagrożenie nie istnieje, zawiadamia o zdarzeniu, które zagraża życiu lub zdrowiu wielu osób lub mieniu w znacznych rozmiarach lub stwarza sytuację, mającą wywołać przekonanie o istnieniu takiego zagrożenia, czym wywołuje czynność instytucji użyteczności publicznej lub organu ochrony bezpieczeństwa, porządku publicznego lub zdrowia mającą na celu uchylenie zagrożenia, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.

Art. 252. § 1. Kto bierze lub przetrzymuje zakładnika w celu zmuszenia organu państwowego lub samorządowego, instytucji, organizacji, osoby fizycznej lub prawnej albo grupy osób do określonego zachowania się, podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 3.

§ 2. Jeżeli czyn określony w § 1 łączył się ze szczególnym udręczeniem zakładnika, sprawca podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 5 albo karze 25 lat pozbawienia wolności.

§ 3. Kto czyni przygotowania do przestępstwa określonego w § 1, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

§ 4. Nie podlega karze za przestępstwo określone w § 1, kto odstąpił od zamiaru wymuszenia i zwolnił zakładnika.

§ 5. Sąd może zastosować nadzwyczajne złagodzenie kary wobec sprawcy czynu określonego w § 2, który odstąpił od zamiaru wymuszenia i zwolnił zakładnika, a stosuje nadzwyczajne złagodzenie kary, jeżeli odstąpienie od zamiaru wymuszenia i zwolnienie zakładnika nastąpiło dobrowolnie.

Kwestia nielegalnego obrotu towarami o charakterze strategicznym została zaś uregulowana w ustawie z dnia 29 listopada 2000 r. *o obrocie z zagranicą towarami, technologiami i usługami o znaczeniu strategicznym dla bezpieczeństwa państwa, a także dla utrzymania międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa* (Dz. U z 2013 r. poz. 194).

Art. 33. 1. Kto dokonuje obrotu bez zezwolenia lub, chociażby nieumyślnie, wbrew warunkom określonym w zezwoleniu, podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

2. Jeżeli sprawca, dokonujący obrotu wbrew warunkom określonym w zezwoleniu, działa nieumyślnie i przywrócił stan, o którym mowa w art. 31 ust. 1, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

2a. Kto zamieszcza nieprawdziwe lub niepełne informacje we wniosku o wydanie zezwolenia na obrót podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

3. Karze określonej w ust. 1 podlega, kto dopuszcza do popełnienia czynu określonego w ust. 1 lub 2.

4. W razie skazania za przestępstwo określone w ust. 1, 2 lub 3 sąd może orzec przepadek towarów o znaczeniu strategicznym lub innych przedmiotów służących lub przeznaczonych do popełnienia albo pochodzących bezpośrednio lub pośrednio z przestępstwa, w tym środków płatniczych i papierów wartościowych, chociażby nie stanowiły one własności sprawcy.

W 2014 r. notowano w Polsce stosunkowo niski poziom zagrożenia terrorystycznego. Podobnie jak w latach ubiegłych Polska pozostawała jedynie celem rezerwowym dla ewentualnych zamachów terrorystycznych. Mimo to rozwój struktur organizacji terrorystycznych oraz akcentowana przez terrorystów determinacja do atakowania celów w państwach Unii Europejskiej wpływa na utrzymujący się znaczny poziom zagrożenia dla Europy, co może wpłynąć także na stan bezpieczeństwa w Polsce.

Do zwiększenia zdolności operacyjnych islamskich organizacji terrorystycznych przyczynia się postępująca destabilizacja struktur państwowych w krajach Afryki Północnej, w szczególności w Libii i na Bliskim Wschodzie – w Syrii i Iraku. W tym kontekście za szczególnie niebezpieczny uznać należy proceder wyjazdów zradykalizowanych obywateli Unii Europejskiej, często pochodzących z rejonów objętych konfliktami zbrojnymi, celem wzięcia udziału w walkach po stronie bojowników islamskich, jako tzw. zagraniczni bojownicy – *foreign fighters* – lub podjęcia szkolenia terrorystycznego. Problem ten dotyczy kilkutysięcznej grupy obywateli Unii Europejskiej (w szczególności z Francji, Wielkiej Brytanii i Niemiec), a także pojedynczych Polaków. Powrót takich osób do krajów pochodzenia, z uwagi na ich radykalne poglądy i zdobyte doświadczenie bojowe, stanowi realne zagrożenie przeprowadzenia ataku terrorystycznego w Europie. Wprawdzie osoby z Unii Europejskiej stanowią drugą co do liczebności, po bojownikach pochodzących z krajów arabskich, grupę *foreign fighters*, jednak ich liczba stale wzrasta.

Czynnikiem, który może w przyszłości skutkować próbami podejmowania działalności terrorystycznej na terytorium Polski, pozostaje fakt, że w naszym kraju przebywają osoby z państw i regionów podwyższonego ryzyka. W tym kontekście zauważyć należy, że wśród cudzoziemskich bojowników walczących na terenie Syrii i Iraku znaczną liczbę stanowią osoby pochodzące z Kaukazu, a obecność w Polsce kilkutysięcznej diaspory kaukaskiej stwarza potencjalną możliwość przenikania bojowników także na terytorium naszego kraju.

Ponadto wskazać należy, że geopolityczne położenie Polski oraz uwarunkowania prawne wynikające z członkostwa w Unii Europejskiej, w tym przynależność do strefy Schengen, sprawiają, że Polska może pełnić dla obywateli państw podwyższonego ryzyka rolę kraju tranzytowego na drodze do zachodniej i północnej Europy lub w drodze powrotnej do kraju pochodzenia. Przez terytorium naszego kraju mogą próbować przedostać się w rejony walk w Afryce Północnej i na Bliskim Wschodzie lub powrócić z nich także *foreign fighters* będący obywatelami Unii Europejskiej.

Zagrożenie dla krajów Unii Europejskiej, w tym potencjalnie dla Polski, stanowi także stały napływ nielegalnych imigrantów z Bliskiego Wschodu i Afryki Północnej, między innymi z Syrii i Libii, spośród których mogą znajdować się bojownicy próbujący przeniknąć do Europy w celu przeprowadzenia zamachu terrorystycznego. Zdarzają się również przypadki legalnego wjazdu

na terytorium Polski osób, których rzeczywisty cel przyjazdu pozostaje niezgodny z deklarowanym (m.in. pod pretekstem udziału w szkoleniach, podjęcia nauki na polskich uczelniach, poddania się leczeniu czy też nawiązania współpracy biznesowej), a Polska jest w tym wypadku wykorzystywana jedynie do wjazdu na obszar Unii Europejskiej. Ponadto pozostające w Polsce osoby objęte procedurą uchodźczą, w tym pochodzące z Kaukazu, w większości korzystają z całkowitej swobody przemieszczania się, co mogą wykorzystywać w celu przedostania się do innych krajów obszaru Schengen.

Należy jednak zaznaczyć, że w 2014 roku na terytorium Polski nie odnotowano działalności zorganizowanych komórek lub siatek terrorystycznych fundamentalistów islamskich. Wśród nielicznej w Polsce, w porównaniu z niektórymi krajami Europy Zachodniej, społeczności muzułmańskiej również nie zaobserwowano wzrostu poparcia dla radykalnego islamu i stosowania przemocy.

Należy także zwrócić uwagę na zjawisko tzw. *solo/lone wolf terrorism*, czyli ataków terrorystycznych przeprowadzanych przez pojedyncze osoby niezwiązane z grupami terrorystycznymi, których aktywność jest bardzo trudna do wykrycia, mogących dokonać ataku w nieprzewidzianym czasie i miejscu. Tego rodzaju sprawcy wykorzystują m.in. improwizowane ładunki wybuchowe skonstruowane z materiałów ogólnodostępnych, które mogą być nabywane na terenie innych krajów niż miejsca przeprowadzenia zamachów, co w znaczny sposób utrudnia ich wykrycie. Szczególne zagrożenie w omawianym zakresie powstaje ze strony zradykalizowanych konwertytów. Należy jednak zaznaczyć, że motywacje działań podejmowanych przez tego rodzaju osoby mogą mieć zarówno charakter religijny, jak też polityczny czy będący skutkiem niechęci wobec określonych osób lub środowisk. Impulsem do dokonania ewentualnego ataku może stać się także frustracja, związana np. z wykluczeniem społecznym, pogarszającą się sytuacją ekonomiczną lub zaburzeniami psychicznymi zamachowca.

Źródłem radykalizacji mogą być także bezpośrednie kontakty nawiązywane w kraju z osobami o skrajnych poglądach będącymi w rzeczywistości emisariuszami środowisk ekstremistycznych bądź organizacji terrorystycznych. Do radykalizacji przyczyniać może się także Internet, który wykorzystywany jest do upowszechnienia skrajnej ideologii, pozyskiwania zwolenników czy prowadzenia instruktażu w zakresie podejmowania indywidualnych aktów terroru, a także dokonywania nielegalnego transferu środków finansowych na działalność terrorystyczną. Internet stanowi także dla terrorystów źródło wiedzy na temat konstruowania ładunków wybuchowych i pozyskiwania komponentów (tzw. *Open Source Terrorism*).

Na bieżąco monitorowana jest sytuacja na Ukrainie związana z prowadzonymi w tym kraju działaniami określanymi jako „Operacja Antyterrorystyczna”. Należy zaznaczyć, że sytuacja na Ukrainie nie przyczyniła się w 2014 r. do wzrostu zagrożenia terrorystycznego w Polsce. Jednakże, wskutek niekontrolowanego obrotu bronią na wschodniej Ukrainie, istnieje także zagrożenie przemytem uzbrojenia do Polski. Ponadto dalsza eskalacja konfliktu może doprowadzić do zwiększonego napływu do naszego kraju migrantów. W takiej sytuacji może dojść do wzrostu liczby prób nielegalnego przedostania się do Polski, w tym także osób niebędących ofiarami trwającego konfliktu, które mogą mieć powiązania ze strukturami przestępczymi.

Na uwagę zasługuje również zagrożenie terroryzmem związanym z wykorzystaniem broni masowego rażenia (BMR), w związku z którym konieczne jest podejmowanie przez właściwe służby i instytucje działań ukierunkowanych na zapobieganie proliferacji tego rodzaju broni, jak również przygotowanie do reagowania i usuwania skutków w przypadku ewentualnych zamachów z jej użyciem.

W Polsce dotychczas nie ujawniono bezpośredniego zagrożenia związanego z próbami użycia substancji chemicznych, biologicznych, radiacyjnych i nuklearnych (CBRN) do działań terrorystycznych. Należy jednak zwrócić uwagę, że ugrupowania terrorystyczne starają się uzyskać dostęp do substancji i materiałów, które użyte w zamachu zapewniłyby jak największą siłę rażenia i spowodowałyby jak najdotkliwsze straty.

W kontekście obrotu towarami o znaczeniu strategicznym jednym z najpoważniejszych zjawisk negatywnych jest brak dostatecznej wiedzy pośród części przedsiębiorców na temat przepisów oraz świadomości charakteru towaru, którym obracają. Niestosowanie się do odpowiednich regulacji może z kolei powodować zagrożenia związane z niekontrolowanym i nielegalnym rozprzestrzenianiem środków do produkcji i przenoszenia broni masowego rażenia.

Możliwym jest także prowadzenie przez terytorium Polski transferu środków finansowych na działalność terrorystyczną w innych krajach lub pozyskiwanie w Polsce środków finansowych na tego rodzaju działalność czy podejmowanie prób budowy zaplecza logistycznego do prowadzenia zamachów w innych krajach europejskich. Finansowanie osób bądź organizacji o charakterze terrorystycznym może przybierać różne formy, od ściągania haraczy, przez darowizny od osób fizycznych, zagranicznych organizacji ekstremistycznych bądź organizacji tzw. sektora non-profit, po przypadki kooperacji z organizacjami przestępczymi w celu uzyskania funduszy do prowadzenia działalności terrorystycznej.

Oddzielną kategorię zdarzeń, które wprawdzie nie stanowią bezpośrednio incydentów terrorystycznych, lecz mogą wywołać mylne przekonanie o występowaniu takiego rodzaju niebezpieczeństwa, są zawiadomienia o nieistniejącym zagrożeniu o charakterze terrorystycznym (fałszywe alarmy bombowe) lub przesyłanie, głównie do siedzib urzędów, podejrzanych przesyłek zawierających materiały przypominające niebezpieczne substancje lub atrapy ładunków wybuchowych. Celem działających w ten sposób sprawców jest wywołanie działań właściwych służb i doprowadzenie do zakłócenia funkcjonowania organów państwa.

Podobnie jak zagrożenie zamachami terrorystycznymi, również przenikanie się działalności organizacji terrorystycznych i zorganizowanych grup przestępczych ma w Polsce wyłącznie charakter potencjalny. Jednak tego rodzaju współpraca, w szczególności w zakresie przemytu osób i zalegalizowania ich pobytu, pozyskiwania dokumentów podróży, nielegalnej broni, amunicji oraz materiałów wybuchowych i prekursorów do ich produkcji, a także zdobywania środków finansowych i ich transferu, może znaleźć się w przyszłości w zainteresowaniu organizacji terrorystycznych.

Cele narażone na zamachy terrorystyczne

Zamachy terrorystyczne mogą być ukierunkowane zarówno na tzw. *miękkie cele*, w tym duże skupiska osób, jak i *twarde cele* obejmujące m.in. elementy infrastruktury krytycznej państwa.

W odniesieniu do celów miękkich wskazać należy, że szczególne zagrożenie powstaje w przypadku zgromadzenia w jednym czasie i miejscu dużej liczby osób. W omawianym okresie szczególną ochroną antyterrorystyczną objęte zostały m.in. Marsz Żywych, obchody 25-lecia pokojowych przemian w Polsce oraz Mistrzostwa Świata w Piłce Siatkowej Mężczyzn. Celem ataku mogą stać się również obywatele innych krajów przebywający na terytorium Polski, a także istotne z ich perspektywy miejsca i obiekty, w tym miejsca kultu czy przedstawicielstwa dyplomatyczne i placówki kulturalne. Wskazać należy w szczególności na potencjalne zagrożenie atakiem na znajdujące się w Polsce miejsca pamięci związane z Holocaustem odwiedzane przez osoby narodowości żydowskiej, w tym członków personelu dyplomatycznego. Należy jednakże podkreślić, że w 2014 r. nie otrzymano sygnałów o planach przeprowadzenia takiego zamachu.

Wśród elementów infrastruktury krytycznej, które mogą potencjalnie stać się celem zamachu, wymienić należy między innymi infrastrukturę kolejową, system energetyczny państwa, zakłady sektora przetwórstwa chemicznego czy też obiekty gospodarki komunalnej. Ponadto nie można wykluczyć zagrożenia w stosunku do samolotów oraz infrastruktury lotniczej, w szczególności lotnisk obsługujących loty międzynarodowe. W tym kontekście zwrócić należy uwagę także na zjawisko oślepienia pilotów światłem tzw. zielonego lasera, które, choć w większości przypadków jest przejawem działań chuligańskich, może jednak przybrać także charakter terrorystyczny.

Celem ataku terrorystycznego mogą stać się także siedziby organów państwowych i infrastruktura wojskowa. Zamach na tego rodzaju obiekty mógłby doprowadzić do zakłócenia ciągłości działania administracji państwowej, a także wywołać negatywne skutki polityczne i społeczne.

Realne zagrożenie terrorystyczne dotyczyć może obywateli Polski przebywających poza granicami kraju. Od 2001 roku obywatele Polski stawali się ofiarami lub byli poszkodowani w wyniku działalności organizacji terrorystycznych operujących w różnych częściach świata. Do głównych czynników zwiększających ryzyko dla obywateli polskich jest rozwinięta turystyka do krajów narażonych na terroryzm, takich jak Egipt, Tunezja czy Jordania oraz innych krajów niestabilnych

politycznie, w których doszło do osłabienia struktur bezpieczeństwa. Zagrożeni atakiem terrorystycznym są także obywatele polscy zaangażowani w działania pomocowe i działalność gospodarczą prowadzoną w państwach podwyższonego ryzyka. Celem ataków terrorystycznych mogą stać się także żołnierze Polskich Sił Zbrojnych służący na misjach zagranicznych oraz polskie placówki dyplomatyczne i konsularne w krajach ogarniętych konfliktami lub w których rozwinięta jest aktywność organizacji terrorystycznych.

Osobny problem stanowi zagrożenie porwaniami obywateli Polski przebywających poza granicami kraju. Porwania służą organizacjom terrorystycznym m.in. do osiągnięcia takich celów, jak uzyskanie okupu lub doprowadzenie do wymiany osoby uprowadzonej za uwięzionych członków organizacji. Ofiarami uprowadzeń bywają polscy marynarze oraz pozostały personel statków pływających po obszarach morskich, na których uprawiany jest proceder piractwa, w tym w szczególności na wodach w pobliżu wybrzeża somalijskiego. Choć działań tych nie należy bezpośrednio identyfikować z atakami terrorystycznymi, nie można jednak wykluczyć istnienia powiązań między częścią piratów a organizacjami terrorystycznymi aktywnymi na terytorium Somalii.

Skala i dynamika zjawiska

Podejrzenie prowadzenia działalności terrorystycznej

Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego – służba wiodąca w zakresie rozpoznania i przeciwdziałania zagrożeniom terrorystycznym oraz ścigania sprawców ewentualnych zamachów – prowadziła w 2014 roku w związku z podejrzeniem działalności terrorystycznej 5 (w roku 2013: 7) śledztw. Nie odnotowano jednakże podejrzanych o popełnienie przestępstwa o charakterze terrorystycznym (w 2013 roku: 3).

Tabela 15.1 Liczba śledztw prowadzonych przez ABW osób podejrzanych o działalność terrorystyczną w latach 2009–2014 oraz podejrzanych, którym przedstawiono zarzuty

	2010	2011	2012	2013	2014
Liczba prowadzonych śledztw	4	5	3	7	5
Liczba podejrzanych	0	1	3	3	0
Liczba podejrzanych, którym przedstawiono zarzuty	0	1	2	1	0

Źródło: ABW

Liczba śledztw prowadzonych w związku z podejrzeniem popełnienia przestępstw o charakterze terrorystycznym pozostawała na przestrzeni ostatnich lat niewielka. W latach 2010–2014 najczęściej prowadzono śledztwa w związku z podejrzeniem popełnienia przestępstwa określonego w art. 189 k.k. (pozbawienie człowieka wolności). Należy jednak zaznaczyć, że prowadzone postępowania nie wykazały, aby czyny te miały znamiona przestępstw o charakterze terrorystycznym.

Tabela 15.2 Liczba prowadzonych śledztw w związku z podejrzeniem popełnienia poszczególnych przestępstw o charakterze terrorystycznym

	2010	2011	2012	2013	2014
Art. 126a k.k. (publiczne nawoływanie do popełnienia m.in. przestępstw o charakterze terrorystycznym)	0	0	0	1	0

Art. 163 k.k. (sprowadzenie zdarzenia, które zagraża życiu lub zdrowiu wielu osób albo mieniu w wielkich rozmiarach)	0	1	1	0	0
Art. 166 k.k. (przejęcie kontroli nad statkiem wodnym lub powietrznym)	0	1	0	0	0
Art. 168 k.k. (przygotowanie do niektórych przestępstw przeciwko bezpieczeństwu publicznemu, które mogą mieć także charakter terrorystyczny)	0	0	1	2	0
Art. 189 k.k. (pozbawienie wolności człowieka)	4	3	1	3	3
Art. 252 k.k. (wzięcie lub przetrzymywanie zakładnika w celu zmuszenia organu lub osób do określonego zachowania)	0	0	0	0	1
Art. 258 § 2 k.k. (udział w zorganizowanej grupie albo związku, który ma charakter zbrojny albo którego celem jest popełnienie przestępstwa o charakterze terrorystycznym)	0	0	0	1	1
RAZEM	4	5	3	7	5

Źródło: ABW

W 2014 roku ABW nie przedstawiła zarzutów popełnienia przestępstw o charakterze terrorystycznym, co nie odbiega od trendu widocznego w latach wcześniejszych, kiedy zarzuty postawiono w pojedynczych przypadkach.

Tabela 15.3 Liczba osób, którym w 2014 roku przedstawiono zarzuty za poszczególne przestępstwa o charakterze terrorystycznym

	2010	2011	2012	2013	2014
Art. 163 k.k. (sprowadzenie zdarzenia, które zagraża życiu lub zdrowiu wielu osób albo mieniu w wielkich rozmiarach)	0	1	1	0	0
Art. 168 k.k. (przygotowanie do niektórych przestępstw przeciwko bezpieczeństwu publicznemu, które mogą mieć charakter terrorystyczny)	0	0	0	1	0
Art. 258 § 2 k.k. (udział w zorganizowanej grupie albo związku, który ma charakter zbrojny albo którego celem jest popełnienie przestępstwa o charakterze terrorystycznym)	0	0	1	0	0
RAZEM	0	1	2	1	0

Źródło: ABW

Podjęte przypadki obrotu towarami o znaczeniu strategicznym

Służba Celna, działając w imieniu Ministra Finansów, przeanalizowała i wydała opinie w 1724 (1537) sprawach związanych z reglamentowaniem obrotu towarami o znaczeniu strategicznym. W wielu sprawach opinie miały charakter warunkowy z uwagi na niespełnienie przez przedsiębiorców wymogów wynikających z przepisów ustawy o obrocie z zagranicą tego typu towarami. Podobnie jak w roku poprzednim zanotowano przypadki wydania opinii negatywnych, będących efektem pogłębionej analizy szczegółów planowanej transakcji i uznania wysokiego prawdopodobieństwa wykorzystania towaru przez końcowego użytkownika w sposób niezgodny z deklarowanym.

Z kolei **Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego** prowadziła 13 (8) śledztw dotyczących produkcji i obrotu towarami o znaczeniu strategicznym oraz nielegalnego obrotu materiałami rozszczepialnymi i promieniotwórczymi.

Tabela 15.4 Liczba prowadzonych śledztw dotyczących produkcji i obrotu towarami o znaczeniu strategicznym oraz nielegalnego obrotu materiałami rozzszczepialnymi i promieniotwórczymi

	2010	2011	2012	2013	2014
Art. 33 ustawy o obrocie (...) ^{15.1} (bez zezwolenia towarami o znaczeniu strategicznym)	20	14	12	7	12
Art. 171 k.k. (wyrób, przetwarzanie, gromadzenie, posiadanie, postępowanie się lub handel bez pozwolenia substancją o znaczeniu strategicznym)	0	1	1	1	1
RAZEM	20	15	13	8	13

Źródło: ABW

W 2014 roku Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego prowadziła śledztwa wobec 2 podejrzanych, którym następnie przedstawiono zarzuty, co stanowi kontynuację trendu widocznego w latach wcześniejszych.

Tabela 15.5 Liczba podejrzanych w sprawach dotyczących produkcji i obrotu towarami o znaczeniu strategicznym oraz nielegalnego obrotu materiałami rozzszczepialnymi i promieniotwórczymi^{16.2}

	2010	2011	2012	2013	2014
Art. 33 ustawy o obrocie (...) ^{15.1} (bez zezwolenia towarami o znaczeniu strategicznym)	1	4	4	2	2
Art. 171 k.k. (wyrób, przetwarzanie, gromadzenie, posiadanie, postępowanie się lub handel bez pozwolenia substancją o znaczeniu strategicznym)	0	0	0	0	0

Źródło: ABW

Tabela 15.6 Liczba podejrzanych w sprawach dotyczących produkcji i obrotu towarami o znaczeniu strategicznym oraz nielegalnego obrotu materiałami rozzszczepialnymi i promieniotwórczymi

	2010	2011	2012	2013	2014
Art. 33 ustawy o obrocie (...) ^{15.1} (bez zezwolenia towarami o znaczeniu strategicznym)	0	4	3	1	2
Art. 171 k.k. (wyrób, przetwarzanie, gromadzenie, posiadanie, postępowanie się lub handel bez pozwolenia substancją o znaczeniu strategicznym)	0	0	0	0	0

Źródło: ABW

Podkładanie ładunków/urządzeń wybuchowych lub powiadomienia o tego rodzaju zagrożeniu

W 2014 r. **Policja** odnotowała 19 (25) wybuchów spowodowanych użyciem materiałów i urządzeń wybuchowych, mieszanin pirotechnicznych oraz substancji palnych z systemem mającym cechy urządzenia wybuchowego (spadek o 24%), z czego 5 (4) nosiło cechy terroru kryminalnego. Zaznaczyć należy, że żaden z powyższych czynów nie miał znamion przestępstwa o charakterze terrorystycznym.

^{15.1} Ustawa z 29 listopada 2000 r. o obrocie z zagranicą towarami, technologiami i usługami o znaczeniu strategicznym dla bezpieczeństwa państwa, a także dla utrzymania międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa (Dz.U z 2013 r. poz. 194). Zmiana danych dotyczących liczby osób podejrzanych w stosunku do danych podanych w raporcie za rok 2013 wynika z przyjęcia przez ABW nowej metody wyliczania danych.

W omawianym okresie podłożono pod różnymi obiektami 14 (16) urządzeń wybuchowych. W wyniku prowadzonych realizacji zabezpieczono 4 (4) urządzenia wybuchowe. W 4 (5) przypadkach urządzenia zostały zneutralizowane przez minerów-pirotechników, natomiast w 6 (7) przypadkach urządzenie wybuchowe eksplodowało. Ujawniono również 10 (10) atrap urządzeń wybuchowych.

W wyniku eksplozji materiałów wybuchowych śmierć poniosło 6 (4) osób. Przypadki te były związane z rozbrajaniem i manipulacją przy niewybuchach pochodzenia wojskowego z II wojny światowej oraz manipulacją lub produkcją materiału wybuchowego lub urządzenia wybuchowego. Liczba osób rannych w wyniku wybuchów wyniosła 14 (20) osób.

W efekcie przedsięwzięć policyjnych zatrzymano 73 (92) osoby podejrzane o działania przestępcze mające związek z materiałami i urządzeniami wybuchowymi.

Zjawiskiem, na które warto zwrócić szczególną uwagę w omawianym zakresie, jest dokonywanie fałszywych powiadomień o podłożeniu ładunków wybuchowych. Tego rodzaju powiadomienia przekazywane są zazwyczaj telefonicznie, nieco rzadziej zaś za pośrednictwem poczty elektronicznej. Odnotowane są także pojedyncze przypadki informowania o tego typu zdarzeniach bezpośrednio lub listownie.

Mimo że liczba fałszywych powiadomień o podłożeniu urządzeń wybuchowych zmniejszyła się z 426 w 2013 roku do 337 w 2014 roku (spadek o 20,9%), na znaczną skalę problemu wpływa rosnąca liczba powiadomień o masowym (kaskadowym) podłożeniu urządzeń wybuchowych. Za powiadomienia o charakterze kaskadowym uznaje się przekazywanie w tym samym czasie lub w krótkich odstępach czasu informacji o podłożeniu urządzenia wybuchowego w co najmniej 3 obiektach. W 2014 r. 21 powiadomień miało charakter kaskadowy, natomiast wszystkie powiadomienia odnotowane w 2014 roku dotyczyły aż 2382 obiektów. Należy podkreślić, że coraz więcej powiadomień kaskadowych dotyczy jednorazowo nawet kilkudziesięciu obiektów. Dla porównania w 2013 roku na 426 powiadomień charakter kaskadowy miały 4, a odnotowane w tym okresie powiadomienia dotyczyły łącznie 109 obiektów.

W tym kontekście należy zaznaczyć, że znaczna część fałszywych zgłoszeń odnotowanych w 2014 roku dotyczyła obiektów wymiaru sprawiedliwości, głównie sądów. W 2014 r. liczba wszystkich fałszywych zgłoszeń dotyczących tego rodzaju obiektów wyniosła 783 wobec 196 w roku 2013, co oznacza prawie czterokrotny wzrost. Choć podobnie jak w latach ubiegłych, w wielu przypadkach motywem działania sprawców było doprowadzenie do przeniesienia konkretnego terminu rozprawy, coraz częściej powiadomienia dotyczą większej liczby obiektów i mają na celu wywołanie poważniejszych zakłóceń w funkcjonowaniu wymiaru sprawiedliwości lub zaangażowanie właściwych służb w przeprowadzenie akcji o znacznej skali.

Powyższe dane świadczą o tym, że na tle lat ubiegłych zmianie uległ charakter omawianego zjawiska. Coraz częściej celem zgłaszających fałszywe informacje o podłożeniu ładunku wybuchowego jest bowiem doprowadzenie do paraliżu instytucji państwa oraz spowodowanie zainteresowania środków masowego przekazu swoimi działaniami.

Wykrywalność sprawców fałszywych powiadomień utrzymywała się na poziomie podobnym jak w latach ubiegłych i wyniosła 23% (24%). Zatrzymano 76 (77) sprawców tych przestępstw. Stosunkowo niska wykrywalność tego typu przestępstw wynika z tego, że sprawcy korzystają często z nowoczesnych technologii, w tym sieci TOR (*The Onion Router*, sieć zanonimizowana), w celu zapewnienia sobie anonimowości. Sieć TOR służy także sprawcom fałszywych powiadomień do wymiany doświadczeń oraz informowania innych użytkowników o skali efektach wywołanych przez nich fałszywych alarmów.

Podjęte transakcje mogące mieć związek z finansowaniem terroryzmu

Generalny Inspektor Informacji Finansowej (GIIF) – organ właściwy w zakresie przeciwdziałania finansowaniu terroryzmu – wszczął w 2014 roku 20 (w roku 2013: 7) postępowań analitycznych dotyczących podejrzanych transakcji, które potencjalnie mogły mieć związek z finansowaniem terroryzmu – blisko trzykrotnie więcej niż w 2013 roku.

Należy wskazać, że informacje stanowiące podstawę do przeprowadzenia analizy transakcji GIIF otrzymuje nie tylko od organów administracji rządowej, samorządu terytorialnego i innych państwowych jednostek organizacyjnych, ale przede wszystkim od osób i organizacji z szeroko rozumianego sektora prywatnego.

Zdecydowana większość postępowań związana była z transakcjami przeprowadzanymi przez osoby pochodzące z krajów podejrzewanych o wspieranie terroryzmu lub na terenie których prowadzone są aktywne działania ugrupowań terrorystycznych. W wyniku przeprowadzonych postępowań analitycznych, a także postępowań wcześniej założonych oraz informacji uzyskanych na podstawie art. 8 ust. 3 ustawy o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy i finansowaniu terroryzmu, w 2014 r. GIIF skierował w trybie art. 33 ust. 3 ww. ustawy (z własnej inicjatywy) 26 (9) powiadomień do uprawnionych organów, co oznacza ponad trzykrotny wzrost w odniesieniu do roku 2013. Ponadto w 2014 r. GIIF otrzymał 14 (11) wniosków o informacje w trybie przewidzianym w ww. ustawie w związku z weryfikacją przez uprawnione organy podejrzeń dotyczących działalności terrorystycznej.

Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego w latach 2009–2014 nie prowadziła śledztw, których przedmiotem byłoby finansowanie terroryzmu (art. 165a k.k.), a także nie zarejestrowała podejrzanych w tym zakresie.

Główne inicjatywy podejmowane w celu przeciwdziałania i zwalczania zagrożeń terrorystycznych w 2014 roku

Wśród głównych efektów działań o charakterze systemowym podjętych w 2014 roku w ramach Międzyresortowego Zespołu ds. Zagrożeń Terrorystycznych, stanowiącego strategiczny poziom polskiego systemu antyterrorystycznego, wskazać należy w szczególności przyjęcie przez Radę Ministrów *Narodowego programu antyterrorystycznego RP na lata 2015-2019*.

Narodowy program antyterrorystyczny RP na lata 2015-2019 określa niezbędne działania państwa mające na celu wzmocnić system antyterrorystyczny RP i podnieść stan przygotowania na wystąpienie ewentualnych zagrożeń o charakterze terrorystycznym. W *Programie* przybliżono zasady, formy i środki dotychczasowego zaangażowania w przeciwdziałanie i zwalczanie zagrożeń o charakterze terrorystycznym oraz przedstawiono priorytety i plany działań, które będą podejmowane w najbliższych latach. Jednym z zasadniczych powodów opracowania *Programu* jest dążenie do podnoszenia świadomości społecznej w zakresie charakteru zagrożeń terrorystycznych, zasad zachowania w przypadku wystąpienia takiego zdarzenia oraz form i środków zaangażowania państwa w przeciwdziałanie i zwalczanie terroryzmu.

Cele szczegółowe *Programu* zakładają usprawnienie realizacji przez podmioty polskiego systemu antyterrorystycznego zadań przewidzianych do wykonania podczas poszczególnych faz zarządzania kryzysowego, to jest faz: zapobiegania, przygotowania, reagowania oraz odbudowy. Kluczowy element *Programu* stanowi *Plan działań*, w którym zawarto wykaz priorytetów służących podniesieniu skuteczności przygotowania państwa na zagrożenia o charakterze terrorystycznym.

Międzyresortowy Zespół do Spraw Zagrożeń Terrorystycznych realizował w 2014 roku między innymi następujące zadania:

- dokonanie oceny zabezpieczenia antyterrorystycznego obiektów jądrowych na terenie Polski;
- wypracowanie mechanizmu oceny ryzyka w przypadku uzyskania wiadomości o podłożeniu ładunku wybuchowego oraz usprawnienie obiegu informacji i współpracy między służbami i instytucjami w tym zakresie;
- przyjęcie rozwiązań mających na celu usprawnienie sposobu postępowania i współdziałania służb i instytucji w przypadku otrzymania niezidentyfikowanej przesyłki mogącej stanowić zagrożenie chemiczne, biologiczne lub radiacyjne.

Wśród pozostałych działań zrealizowanych w 2014 r. na uwagę zasługuje przyjęcie przez Radę Ministrów *Planu wzmocnienia bezpieczeństwa państwa* – niejawnego dokumentu stanowiącego kompleksowe ujęcie kwestii reagowania na zagrożenia bezpieczeństwa.

Istotne znaczenie dla wzmocnienia systemu antyterrorystycznego i weryfikowania jego skuteczności ma organizowanie ćwiczeń. W 2014 roku na szczeblu wojewódzkim i resortowym odbyło się 14 ćwiczeń uwzględniających aspekt terrorystyczny. Wśród nich wymienić należy ćwiczenia pod kryptonimem PIONEX 2014, których celem było zweryfikowanie skuteczności współdziałania jednostek organizacyjnych MSW z innymi podmiotami systemu zarządzania kryzysowego i Siłami Zbrojnymi RP, w tym w zakresie reagowania na zagrożenia terrorystyczne. Przeprowadzono także ćwiczenia mające na celu zweryfikowanie procedur reagowania na przypadek naruszenia granicy państwowej przez uprowadzony samolot pasażerski lub obiekt pływający (ćwiczenia RENEGADE-KAPER).

W kontekście rosnącego zagrożenia dokonaniem aktu terroru przy użyciu prekursorów materiałów wybuchowych wskazać należy, że w 2014 r. weszło w życie rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 98/2013 z 15 stycznia 2013 r. w sprawie wprowadzania do obrotu i używania prekursorów materiałów wybuchowych (Dz.Urz. UE L 39 z 9 lutego 2013 r.). Zgodnie z przepisami ww. rozporządzenia posiadanie i używanie przez przeciętnych użytkowników prekursorów materiałów wybuchowych podlegających ograniczeniom jest dozwolone dla przeciętnych użytkowników, to jest dla osób fizycznych, do 2 marca 2016 r.

Współpraca międzynarodowa w zakresie przeciwdziałania i zwalczania zagrożeń terrorystycznych

W ramach przeciwdziałania i zwalczania zagrożeń terrorystycznych Polska prowadzi regularną współpracę z partnerami zagranicznymi zarówno na płaszczyźnie multilateralnej – m.in. w ramach NATO i Unii Europejskiej, jak i na płaszczyźnie bilateralnej, gdzie głównymi partnerami zagranicznymi Polski są kraje europejskie i Stany Zjednoczone Ameryki.

Wzorem lat ubiegłych Polska pozostawała aktywna na najważniejszych forach międzynarodowych skupiających służby i instytucje zajmujące się zapobieganiem i zwalczaniem terroryzmu, do których należą m.in.:

- Unia Europejska:
 - Grupa Robocza ds. Terroryzmu (*Working Party on Terrorism – WPT*) – uczestniczą w niej ABW i Policja, zajmuje się problematyką przeciwdziałania i zwalczania terroryzmu w aspekcie wewnętrznym, tj. zagrożeń występujących na terytorium państw członkowskich UE, w tym jako organ przygotowawczy Rady UE o charakterze eksperckim rozpoczyna unijny proces legislacyjny w zakresie prawodawstwa w obszarze przeciwdziałania terroryzmowi;
 - Grupa Robocza ds. Terroryzmu – Kwestie Międzynarodowe (*Working Party on Terrorism – International Aspects – COTER*) – uczestniczą w niej MSZ oraz ABW, zajmuje się sprawami terroryzmu w kontekście relacji zewnętrznych, głównie na poziomie polityczno-dyplomatycznym. Grupa nie ma charakteru operacyjnego;
 - Grupa Robocza ds. Zastosowania Szczególnych Środków w celu Zwalczania Terroryzmu (CP 931) – uczestniczy w niej ABW;
 - Europol (Europejski Urząd Policji) – zrzesza krajowych przedstawicieli organów ścigania; celem działania organizacji jest doprowadzenie do ściślejszej współpracy w zakresie zapobiegania i zwalczania przestępczości zorganizowanej oraz terroryzmu;
 - Policyjna Grupa Robocza do spraw Terroryzmu (PWGT) – grupa zrzeszająca przedstawicieli policji z państw członkowskich Unii Europejskiej oraz przedstawicieli Europolu; głównym zadaniem PWGT jest bieżąca i całodobowa wymiana informacji o zagrożeniach terrorystycznych na terenie Europy – w pracach grupy uczestniczą przedstawiciele Policji;
 - Centrum Analiz Wywiadowczych UE (*The EU Intelligence Analysis Centre – IntCen*) – uczestniczy w nim ABW, prowadzi wymianę i analizę danych dotyczących zagadnień bezpieczeństwa wewnętrznego i zewnętrznego, w tym terroryzmu;

- Grupa Atlas – uczestniczy w niej Biuro Operacji Antyterrorystycznych Komendy Głównej Policji; celem grupy jest uzyskanie porównywalnego, możliwie najwyższego jakościowo poziomu wyszkolenia przez wszystkie jednostki policyjne krajów członkowskich.
- Rada Europy – współpraca z Komitetem Ekspertów ds. Oceny Systemów Zwalczania Prania Pieniędzy i Finansowania Terroryzmu (*Committee of Experts on the Evaluation of Anti-Money Laundering Measures and the Financing of Terrorism* – MONEYVAL) w kontekście przeciwdziałania finansowaniu terroryzmu;
- NATO – współpraca odbywa się m.in. w ramach Cywilnego Komitetu Wywiadowczego (CIC – *Civilian Intelligence Committee*), przygotowującego raporty dotyczące zagrożeń bezpieczeństwa;
- ONZ – współpraca m.in. z Komitetem Antyterrorystycznym ONZ (*Counterterrorism Committee* – CTC), który powstał w 2001 r. na mocy rezolucji 1373, zalecającej członkom ONZ wdrażanie międzynarodowych instrumentów prawnych oraz stosowanie środków służących wzmocnieniu zdolności prawnych i instytucjonalnych w zwalczaniu terroryzmu na poziomie krajowym, regionalnym i płaszczyźnie globalnej;
- *Global Counterterrorism Forum* (GCTF) – powstałe w 2011 r. z inicjatywy USA szerokie międzynarodowe forum współpracy na rzecz przeciwdziałania terroryzmowi; w jego skład wchodzi Unia Europejska;
- *Counter Terrorism Group* (CTG) – uczestniczy w niej ABW, jest to nieformalna międzynarodowa grupa antyterrorystyczna utworzona przez Klub Berneński. W jej ramach odbywa się bezpośrednia wymiana informacji o charakterze głównie operacyjnym, jak również sporządzanie analiz z zakresu terroryzmu oraz metod jego zwalczania;
- Inicjatywa Krakowska (PSI) i Globalna Inicjatywa Zwalczania Terroryzmu Jądrowego – w Polsce rolę wiodącą w tych inicjatywach odgrywa MSZ. Celem inicjatyw jest uniemożliwienie przemytu broni masowego rażenia (BMR) oraz komponentów do jej wytwarzania. Realizacja tego celu wymaga szeroko zakrojonej współpracy międzynarodowej nie tylko na szczeblu politycznym, ale również między służbami odpowiedzialnymi za bezpieczeństwo poszczególnych krajów. Uniemożliwienie przemytu BMR obejmuje wykrywanie i śledzenie organizacji, instytucji oraz państw podejmujących próby nielegalnego wejścia w posiadanie takiej broni, a także przeprowadzanie specjalnych operacji dla zatrzymania transportów zawierających BMR lub komponenty do jej wytwarzania.

Ponadto Policja prowadzi międzynarodową wymianę informacji, współdziałając w tym celu z Europejskim Urzędem Policji – Europolem, Międzynarodową Organizacją Policji Kryminalnej Interpol oraz akredytowanymi w Polsce oficerami łącznikowymi i łącznikami Policji za granicą. Z kolei Centrum Antyterrorystyczne ABW współpracuje z centrami antyterrorystycznymi zarówno z państw członkowskich UE, jak i z innymi państwami w zakresie wymiany najlepszych praktyk dotyczących wypełniania ustawowych zadań na szczeblu krajowym. Poszczególne instytucje angażują się również w realizację międzynarodowych projektów ukierunkowanych na wzmocnienie przeciwdziałania i zwalczania zagrożeń terrorystycznych oraz reagowania na skutki ewentualnych zamachów.

Obszary działania o charakterze strategicznym przewidziane do realizacji w ramach polskiego systemu antyterrorystycznego

- Rozpoczęcie wdrażania „*Narodowego programu antyterrorystycznego na lata 2015–2019*”;
- Rozpoznawanie i przeciwdziałanie niekontrolowanemu napływowi na terytorium Polski cudzoziemców pochodzących z państw podwyższonego ryzyka;

- Prowadzenie działalności profilaktycznej ukierunkowanej na podnoszenie świadomości i kształtowanie pożądanych postaw i zachowań w sytuacji zagrożeń o charakterze terrorystycznym;
- Usprawnienie zasad współdziałania i zarządzania czynnościami na miejscu zdarzenia o charakterze terrorystycznym w przypadku użycia czynników: chemicznego, biologicznego, radiacyjnego lub nuklearnego (CBRN);
- Prowadzenie szkoleń dla administratorów obiektów użyteczności publicznej dotyczących postępowania w przypadku otrzymania informacji o podłożeniu ładunku wybuchowego lub odebrania podejrzanej przesyłki – w tym zawierającej czynnik CBRN;
- Wydanie rekomendacji dla zarządców centrów handlowych w zakresie zabezpieczenia antyterrorystycznego;
- Wzmocnienie procedur przeciwdziałania i reagowania na zagrożenia związane z użyciem bezzałogowych statków powietrznych oraz modeli latających;
- Zoptymalizowanie systemu antyterrorystycznego przez podniesienie poziomu przygotowania do reagowania na zagrożenia o charakterze terrorystycznym przez wyspecjalizowane jednostki i komórki organizacyjne Policji realizujące zadania kontrterrorystyczne;
- Organizowanie cyklicznych ćwiczeń i doposażanie służb odpowiedzialnych za przeciwdziałanie i zwalczanie terroryzmu w celu podniesienia ich zdolności do reagowania na różnego rodzaju zagrożenia terrorystyczne;
- Dokonanie przeglądu aktów prawa międzynarodowego oraz rozwiązań wypracowanych w innych krajach dotyczących zapobiegania i reagowania na zagrożenia terrorystyczne (w tym na nowe zjawiska takie jak *foreign fighters*), a także penalizacji związanych z nimi przestępstw oraz przedstawienie rekomendacji zmian legislacyjnych w polskim porządku prawnym.

Rozdział 16

Zagrożenie ekstremizmem

Na podstawie materiałów własnych Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, informacji Komendy Głównej Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Prokuratury Generalnej

Podstawowe czyny związane ze zjawiskiem ekstremizmu zostały spenalizowane w ustawie z 6 czerwca 1997 roku – Kodeks karny:

Art. 118 § 1. Kto, w celu wyniszczenia w całości albo w części grupy narodowej, etnicznej, rasowej, politycznej, wyznaniowej lub grupy o określonym światopoglądzie, dopuszcza się zabójstwa albo powoduje ciężki uszczerbek na zdrowiu osoby należącej do takiej grupy, podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 12, karze 25 lat pozbawienia wolności albo karze dożywotniego pozbawienia wolności.

§ 2. Kto, w celu określonym w § 1, stwarza dla osób należących do takiej grupy warunki życia grożące jej biologicznym wyniszczeniem, stosuje środki mające służyć do wstrzymania urodzeń w obrębie grupy lub przymusowo odbiera dzieci osobom do niej należącym, podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 5 albo karze 25 lat pozbawienia wolności.

§ 3. Kto czyni przygotowania do przestępstwa określonego w § 1 lub 2, podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 3.

Art. 118a § 1. Kto, biorąc udział w masowym zamachu lub choćby w jednym z powtarzających się zamachów skierowanych przeciwko grupie ludności podjętych w celu wykonania lub wsparcia polityki państwa lub organizacji:

- 1) dopuszcza się zabójstwa,
- 2) powoduje ciężki uszczerbek na zdrowiu człowieka,
- 3) stwarza dla osób należących do grupy ludności warunki życia grożące ich biologicznej egzystencji, w szczególności przez pozbawienie dostępu do żywności lub opieki medycznej, które są obliczone na ich wyniszczenie,

podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 12, karze 25 lat pozbawienia wolności albo karze dożywotniego pozbawienia wolności.

§ 2. Kto, biorąc udział w masowym zamachu lub choćby w jednym z powtarzających się zamachów skierowanych przeciwko grupie ludności podjętych w celu wykonania lub wsparcia polityki państwa lub organizacji:

- 1) powoduje oddanie osoby w stan niewolnictwa lub utrzymuje ją w tym stanie,
- 2) pozbawia osobę wolności na czas przekraczający 7 dni lub ze szczególnym udęrczeniem,
- 3) stosuje tortury lub poddaje osobę okrutnemu lub nieludzkiemu traktowaniu,
- 4) dopuszcza się zgwałcenia albo stosując przemoc, groźbę bezprawną lub podstęp w inny sposób narusza wolność seksualną osoby,
- 5) stosując przemoc lub groźbę bezprawną powoduje zajście przez kobietę w ciążę w zamiarze wpłynięcia na skład etniczny grupy ludności lub dokonania innych poważnych naruszeń prawa międzynarodowego,
- 6) pozbawia osobę wolności i odmawia udzielenia informacji dotyczących tej osoby lub miejsca jej pobytu lub przekazuje nieprawdziwe informacje dotyczące tej osoby lub miejsca jej pobytu, w zamiarze pozbawienia takiej osoby ochrony prawnej przez dłuższy okres, podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 5 albo karze 25 lat pozbawienia wolności.

§ 3. Kto, biorąc udział w masowym zamachu lub choćby w jednym z powtarzających się zamachów skierowanych przeciwko grupie ludności podjętych w celu wykonania lub wsparcia polityki państwa lub organizacji:

- 1) naruszając prawo międzynarodowe zmusza osoby do zmiany ich zgodnego z prawem miejsca zamieszkania,
- 2) dopuszcza się poważnego prześladowania grupy ludności z powodów uznanych za niedopuszczalne na podstawie prawa międzynarodowego, w szczególności politycznych, rasowych, narodowych, etnicznych, kulturowych, wyznaniowych lub z powodu bezwyznaniowości, światopoglądu lub płci, powodując pozbawienie praw podstawowych, podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 3.

Art. 119 § 1. Kto stosuje przemoc lub groźbę bezprawną wobec grupy osób lub poszczególnej osoby z powodu jej przynależności narodowej, etnicznej, rasowej, politycznej, wyznaniowej lub z powodu jej bezwyznaniowości, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

Art. 133. Kto publicznie znieważa Naród lub Rzeczpospolitą Polską, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

Art. 137 § 1. Kto publicznie znieważa, niszczy, uszkadza lub usuwa godło, sztandar, chorągiew, banderę, flagę lub inny znak państwowy, podlega karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do roku.

§ 2. Tej samej karze podlega, kto na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej znieważa, niszczy, uszkadza lub usuwa godło, sztandar, chorągiew, banderę, flagę lub inny znak państwa obcego, wystawione publicznie przez przedstawicielstwo tego państwa lub na zarządzenie polskiego organu władzy.

Art. 194. Kto ogranicza człowieka w przysługujących mu prawach ze względu na jego przynależność wyznaniową albo bezwyznaniowość, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

Art. 196. Kto obraża uczucia religijne innych osób, znieważając publicznie przedmiot czci religijnej lub miejsce przeznaczone do publicznego wykonywania obrzędów religijnych, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

Art. 256 § 1. Kto publicznie propaguje faszystowski lub inny totalitarny ustrój państwa lub nawołuje do nienawiści na tle różnic narodowościowych, etnicznych, rasowych, wyznaniowych albo ze względu na bezwyznaniowość, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

§ 2. Tej samej karze podlega, kto w celu rozpowszechniania produkuje, utwala lub sprządza, nabywa, przechowuje, posiada, prezentuje, przewozi lub przesyła druk, nagranie lub inny przedmiot, zawierające treść określoną w § 1.

Art. 257. Kto publicznie znieważa grupę ludności albo poszczególłą osobę z powodu jej przynależności narodowej, etnicznej, rasowej, wyznaniowej albo z powodu jej bezwyznaniowości lub z takich powodów narusza nietykalność cielesną innej osoby, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

Art. 258 § 1. Kto bierze udział w zorganizowanej grupie albo związku mających na celu popełnienie przestępstwa lub przestępstwa skarbowego, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

§ 2. Jeżeli grupa albo związek określone w § 1 mają charakter zbrojny albo mają na celu popełnienie przestępstwa o charakterze terrorystycznym, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.

§ 3. Kto grupę albo związek określone w § 1 w tym mające charakter zbrojny zakłada lub taką grupą albo związkiem kieruje, podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

§ 4. Kto grupę albo związek mające na celu popełnienie przestępstwa o charakterze terrorystycznym zakłada lub taką grupą lub związkiem kieruje, podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 3.

§ 4. Kto grupę albo związek mające na celu popełnienie przestępstwa o charakterze terrorystycznym zakłada lub taką grupą lub związkiem kieruje, podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 3.

Należy mieć również na uwadze, że czyny przestępcze popełniane przez członków grup ekstremistycznych w RP w większości noszą znamiona przestępstw pospolitych, jak np.:

- czyny przeciwko osobie, obejmujące przestępstwa przeciwko czci i nietykalności cielesnej (art. 216 i 217 k.k.);
- przestępstwa przeciwko życiu i zdrowiu (art. 148 § 1, art. 155-159 k.k.);
- czyny przeciwko mieniu (art. 288 k.k.);
- czyny przeciwko porządkowi publicznemu, obyczajności i działaniu instytucji państwowych (w szczególności przestępstwo czynnej napaści na funkcjonariusza publicznego – art. 223 k.k. i udział w zbiegowisku – art. 254 k.k.).

Działalność grup o charakterze ekstremistycznym często przybiera również formę zachowań chuligańskich spenalizowanych w kodeksie wykroczeń.

Poziom aktywności organizacji ekstremistycznych w Polsce w 2014 roku można określić jako stosunkowo niski. Mimo że incydenty z udziałem członków tych organizacji były systematycznie odnotowywane, należy wskazać, że organizacje ekstremistyczne nie posiadają w Polsce rozbudowanego zaplecza politycznego, mają ograniczone poparcie społeczne, a ich członkowie nastawieni są na działania o charakterze chuligańskim. Ponadto organizacje ekstremistyczne działające w Polsce charakteryzują się rozdrobnieniem strukturalnym i wysoką dynamiką składu osobowego.

Ugrupowania ekstremistyczne głoszą ideologię sprzeczną z prawem oraz standardami demokratycznego państwa, kwestionując porządek konstytucyjny i procedury demokratyczne. Ekstremizm może przejawiać się jako stosowanie przemocy, groźby bezprawnej lub publiczne znieważanie z powodu przynależności narodowej, etnicznej, rasowej, politycznej lub wyznaniowej. Może także przybrać formę publicznego propagowania faszystowskiego lub innego totalitarnego ustroju państwowego.

Czynnikami sprzyjającym angażowaniu się w tego typu działalność mogą być problemy ekonomiczne państwa, co potencjalnie może prowadzić do wzrostu niepokojów społecznych i podejmowania akcji antykapitalistycznych, antypaństwowych czy alterglobalistycznych. Działalność ekstremistyczna niesie ze sobą zagrożenie dla życia i zdrowia, co w dłuższej perspektywie może spowodować wśród społeczeństwa obniżenie poczucia bezpieczeństwa oraz zaufania do instytucji publicznych.

Podobnie jak w latach ubiegłych, w 2014 roku działania grup ekstremistycznych koncentrowały się na różnorodnych formach zakłóceń porządku publicznego, w szczególności w czasie narodowych świąt i rocznic państwowych. Obserwowany jest także stały wzrost liczby czynów o podłożu ekstremistycznym popełnionych przy wykorzystaniu Internetu, w tym zamieszczanie komunikatów nawołujących do zakłócania porządku publicznego przy okazji konkretnych wydarzeń, jak np. Święto Niepodległości lub obchody Święta Pracy. Jednocześnie obserwowano incydenty, których podłożem były zachowania rasistowskie i ksenofobiczne, co może w konsekwencji zrodzić konflikty na tle wyznaniowym i etnicznym. Dalszym wzrostem zagrożenia może także skutkować rozwój współpracy między ugrupowaniami ekstremistycznymi.

W odniesieniu do skrajnej prawicy należy zwrócić uwagę na zjawisko przenikania się jej zwolenników z zorganizowanymi grupami przestępczymi oraz grupami pseudokibiców, którzy wykorzystują elementy rasistowskie i antysemickie do wywoływania stadionowych awantur. Pseudokibice stanowią grupę podatną na hasła ekstremistyczne, co sprzyja ideologizacji tego środowiska, a także rekrutacji do bojówek istniejących w ramach organizacji skrajnie prawicowych.

Aktywność grup skrajnie prawicowych przejawia się także w organizowaniu spotkań i koncertów nazi- rockowych zespołów muzycznych, co sprzyja rozpowszechnianiu płyt CD z utworami zawierającymi treści neonazistowskie. Skala tej aktywności może doprowadzić do powstania w naszym kraju międzynarodowej sieci dystrybucji materiałów propagandowych. Do rozpowszechniania swojej ideologii grupy skrajnie nacjonalistyczne wykorzystują Internet, co znacznie ułatwia zarówno propagowanie neofaszyzmu i neonazizmu, jak i wymianę informacji na forach krajowych i międzynarodowych. W związku z zakazem propagowania w Polsce skrajnej ideologii neofaszyści w dalszym ciągu wykorzystują możliwości zakładania stron internetowych na zagranicznych serwerach, głównie w Stanach Zjednoczonych Ameryki, co utrudnia polskim organom ścigania przeciwdziałanie tej aktywności.

Istotnym elementem aktywności części radykalnych środowisk prawicowych jest dążenie do zaistnienia na oficjalnej scenie politycznej. Świadomość własnych ograniczeń organizacyjnych i finansowych rzutujących na możliwość docierania z przekazem ideowo- programowym do szerszych kręgów społecznych skutkuje traktowaniem kampanii wyborczych jako okazji do zaprezentowania kwestionującej istniejący porządek prawny propagandy w środkach masowego przekazu.

Widoczna jest w ostatnim czasie aktywizacja i radykalizacja ugrupowań o charakterze antyislamskim. Podejmują one działania polegające na organizowaniu manifestacji, zamieszczaniu treści antymuzułmańskich na portalach społecznościowych i forach internetowych, co może z kolei prowokować antyspołeczne reakcje części wyznawców islamu mieszkających w Polsce i w dalszej perspektywie prowadzić do ich radykalizacji. W 2014 roku obserwowane były pojedyncze czyny skierowane przeciwko przedstawicielom społeczności muzułmańskiej, które mogły być inicjowane lub inspirowane przez organizacje antyislamskie. Przykładowo, w ubiegłym roku doszło do przypadków zdewastowania meczetu oraz podpalenia mieszkania zajmowanego przez rodzinę muzułmańską.

Zagrożeniem, które może prowadzić do wzrostu popularności postaw ksenofobicznych jest zwiększony napływ nielegalnych imigrantów do Unii Europejskiej. Wzrostowi tego rodzaju tendencji sprzyjać może prowadzona obecnie na poziomie politycznym debata dotycząca ewentualnych rozwiązań mających na celu przeorientowanie polityki migracyjnej i zwiększenie zaangażowania krajów członkowskich w przyjmowanie uchodźców przybywających do krajów Unii Europejskiej.

Aktywność ekstremistycznej lewicy skupia się głównie na prowadzeniu działalności propagandowo-informacyjnej. Środkami wykorzystywanymi w tym celu są przede wszystkim plakaty, ulotki oraz organizowanie demonstracji. Zorganizowane akcje konfrontacyjne przeprowadzane są sporadycznie, a ich celem są osoby przynależące lub będące zwolennikami organizacji skrajnie prawicowych.

Cechą wspólną dla organizacji ekstremistycznych jest prowadzenie współpracy ze swymi zagranicznymi odpowiednikami m.in. w celu wymiany materiałów propagandowych, organizacji wspólnych spotkań oraz poszukiwania wsparcia dla podejmowanych działań.

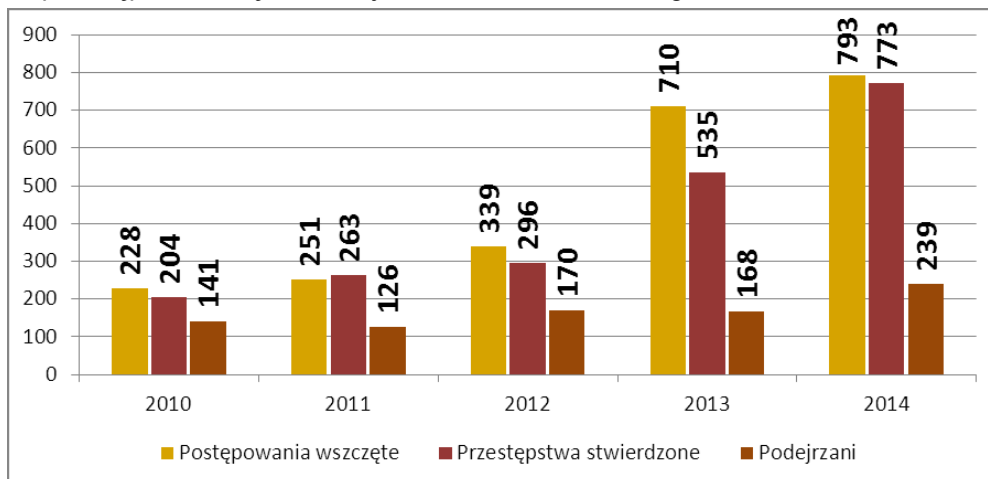
Zarówno skrajnie lewicowe, jak i skrajnie prawicowe organizacje ekstremistyczne tworzą bojówki wykorzystywane do prowadzenia motywowanych ideologicznie ataków i walki z przeciwnymi organizacjami. Coraz częściej organizacje ekstremistyczne przeprowadzają dla członków bojówek także szkolenia paramilitarne. Dotychczas odnotowane zostały pojedyncze przypadki skazania członków bojówek za zakładanie, kierowanie lub udział w zorganizowanej grupie przestępczej. Środkiem ułatwiającym rekrutację do bojówek są m.in. organizowane przez środowiska ekstremistyczne turnieje sztuk walki i obozy sportowe pozwalające dotrzeć z promowanymi hasłami do nowych odbiorców.

Skala i dynamika zjawiska

Według danych **Policji** w 2014 roku utrzymywał się rosnący trend w zakresie liczby wszczętych postępowań i stwierdzonych przestępstw związanych ze zjawiskiem ekstremizmu. W 2014 roku wszczęto 793 postępowania w tym zakresie wobec 710 w 2013 roku (wzrost o 11,7%). Znaczny wzrost zaobserwowano w zakresie liczby stwierdzonych przestępstw o charakterze ekstremistycznym. Liczba ta wzrosła z poziomu 535 w 2013 roku do 773 w roku 2014 (wzrost o 44,5%).

W stosunku do 2013 roku istotnie wzrosła także liczba podejrzanych, którym postawiono zarzuty o przestępstwa związane ze zjawiskiem ekstremizmu – ze 168 do 239 (wzrost o 42,3%). W odniesieniu zaś do 2010 roku odnotowano w związku ze zjawiskiem ekstremizmu ponad trzykrotny wzrost zarówno liczby wszczętych postępowań (z poziomu 228 postępowań), jak i liczby stwierdzonych przestępstw (z poziomu 204 przestępstw). O ponad połowę wzrosła także liczba podejrzanych, którym przedstawiono zarzuty popełnienia przestępstwa o charakterze ekstremistycznym (z poziomu 141 podejrzanych).

Wykres 16.1 Liczba wszczętych postępowań, przestępstw stwierdzonych oraz podejrzanych o przestępstwa związane ze zjawiskiem ekstremizmu ogółem w latach 2010–2014

Źródło: KGP

Największą grupę prowadzonych przez Policję postępowań wszczętych w związku ze zjawiskiem ekstremizmu stanowią postępowania w sprawie przestępstwa określonego w art. 256 k.k. (propagowanie faszystowskiego lub innego totalitarnego ustroju państwa), jednak liczba ta pozostaje na stosunkowo stałym poziomie w porównaniu z rokiem 2013 (397 postępowań wszczętych w 2014 roku wobec 390 w 2013 roku). Największy wzrost liczby wszczętych postępowań obserwowany jest zaś w odniesieniu do przestępstwa określonego w art. 257 k.k. (publiczne znieważenie z powodu przynależności narodowej, etnicznej, rasowej, wyznaniowej albo z powodu bezwyznaniowości) – ze 196 w 2013 roku do 262 w 2014 roku (wzrost o 33,7%).

Tabela 16.1 Liczba wszczętych przez Policję postępowań w sprawach związanych ze zjawiskiem ekstremizmu w latach 2009–2014 ogółem i w podziale na poszczególne kategorie przestępstw

	Postępowania wszczęte				
	2010	2011	2012	2013	2014
art. 118 k.k. (użycie przemocy w zamiarze wyniszczenia grupy ludności)	4	1	0	3	3
art. 118a k.k. ^{16.1} (udział w masowym zamachu skierowanym przeciwko grupie ludności)	-	-	0	1	0
art. 119 k.k. (stosowanie przemocy lub groźby bezprawnej z powodu przynależności narodowej, etnicznej, rasowej, politycznej, wyznaniowej lub z powodu bezwyznaniowości ofiary)	13	17	24	45	57
art. 133 k.k. (znieważanie Narodu lub Rzeczypospolitej Polskiej)	5	3	7	8	10
art. 137 k.k. (publiczne znieważenie znaku lub symbolu państwowego)	117	78	93	67	64
art. 256 k.k. (propagowanie faszystowskiego lub innego totalitarnego ustroju państwa)	46	86	117	390	397
art. 257 k.k. (publiczne znieważenie z powodu przynależności narodowej, etnicznej, rasowej, wyznaniowej albo bezwyznaniowości)	43	66	98	196	262
RAZEM	228	251	339	710	793

Źródło: KGP

^{16.1} Kwalifikacja wyróżniona statystycznie od 15 grudnia roku 2011.

Trend widoczny w statystykach dotyczących liczby wszczętych postępowań znajduje odzwierciedlenie w liczbie przestępstw stwierdzonych. Także w tym przypadku najczęściej przestępstw Policja stwierdziła w odniesieniu do czynu określonego w art. 256 k.k. (propagowanie faszystowskiego lub innego totalitarnego ustroju państwa) – 400 (wobec 267 w 2013 roku, wzrost o połowę), czynu określonego w art. 257 k.k. (publiczne znieważenie z powodu przynależności narodowej, etnicznej, rasowej, wyznaniowej albo z powodu bezwyznaniowości) – 229 (wobec 146 w 2013 roku, wzrost o 56,8%) oraz w art. 119 k.k. (stosowanie przemocy lub groźby bezprawnej z powodu przynależności narodowej, etnicznej, rasowej, politycznej, wyznaniowej lub z powodu bezwyznaniowości ofiary) – 78 (wobec 61 w 2013 roku, wzrost o 27,9%).

Warto zauważyć, że liczba przestępstw stwierdzonych w związku z czynem określonym w art. 256 k.k. (propagowanie faszystowskiego lub innego totalitarnego ustroju państwa) stanowi ponad połowę liczby wszystkich przestępstw stwierdzonych w związku ze zjawiskiem ekstremizmu.

Tabela 16.2 Liczba przestępstw związanych ze zjawiskiem ekstremizmu stwierdzonych przez Policję w latach 2009–2014 ogółem i w podziale na poszczególne kategorie

	Przestępstwa stwierdzone				
	2010	2011	2012	2013	2014
art. 118 k.k. (użycie przemocy w zamiarze wyniszczenia grupy ludności)	0	2	0	1	2
art. 118a k.k. ^{16.2} (udział w masowym zamachu skierowanym przeciwko grupie ludności)	-	-	0	1	0
art. 119 k.k. (stosowanie przemocy lub groźby bezprawnej z powodu przynależności narodowej, etnicznej, rasowej, politycznej, wyznaniowej lub z powodu bezwyznaniowości ofiary)	8	23	22	61	78
art. 133 k.k. (znieważanie Narodu lub Rzeczypospolitej Polskiej)	0	2	4	5	10
art. 137 k.k. (publiczne znieważenie znaku lub symbolu państwowego)	7	75	80	54	54
art. 256 k.k. (propagowanie faszystowskiego lub innego totalitarnego ustroju państwa)	54	81	86	267	400
art. 257 k.k. (publiczne znieważenie z powodu przynależności narodowej, etnicznej, rasowej, wyznaniowej albo z powodu bezwyznaniowości)	135	80	104	146	229
RAZEM	204	263	296	535	773

Źródło: KGP

Zgodnie z danymi Policji najczęściej zarzutów – 90 – postawiono w 2014 roku podejrzanym o popełnienie przestępstwa z art. 257 k.k. (publiczne znieważenie z powodu przynależności narodowej, etnicznej, rasowej, wyznaniowej albo z powodu bezwyznaniowości), co stanowi wzrost o 42,9% w stosunku do 2013 roku (63 zarzuty). Stosunkowo dużo zarzutów postawiono także w związku z przestępstwem określonym w art. 119 k.k. (stosowanie przemocy lub groźby bezprawnej z powodu przynależności narodowej, etnicznej, rasowej, politycznej, wyznaniowej lub z powodu bezwyznaniowości ofiary) – 59 zarzutów wobec 38 w 2013 roku (wzrost o 55,3%). W związku z art. 256 k.k. (propagowanie faszystowskiego lub innego totalitarnego ustroju państwa) postawiono zaś 50 zarzutów, odnotowując wzrost o 78,6% w stosunku do 2013 roku (28 zarzutów).

^{16.2} Kwalifikacja wyróżniona statystycznie od 15 grudnia roku 2011.

Tabela 16.3 Liczba podejrzanych, którym postawiono zarzuty o przestępstwa związane ze zjawiskiem ekstremizmu w latach 2009–2014 ogółem i w podziale na poszczególne kategorie

	Liczba podejrzanych				
	2010	2011	2012	2013	2014
art. 118 k.k. (użycie przemocy w zamiarze wyniszczenia grupy ludności)	0	1	0	0	1
art. 118a k.k. ^{16.3} (udział w masowym zamachu skierowanym przeciwko grupie ludności)	-	-	0	0	0
art. 119 k.k. (stosowanie przemocy lub groźby bezprawnej z powodu przynależności narodowej, etnicznej, rasowej, politycznej, wyznaniowej lub z powodu bezwyznaniowości ofiary)	0	7	18	38	59
art. 133 k.k. (znieważanie Narodu lub Rzeczypospolitej Polskiej)	0	0	1	2	2
art. 137 k.k. (publiczne znieważenie znaku lub symbolu państwowego)	96	57	51	37	37
art. 256 k.k. (propagowanie faszystowskiego lub innego totalitarnego ustroju państwa)	14	17	47	28	50
art. 257 k.k. (publiczne znieważenie z powodu przynależności narodowej, etnicznej, rasowej, wyznaniowej albo z powodu bezwyznaniowości)	31	44	53	63	90
RAZEM	141	126	170	168	239

Źródło: KGP

Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego w 2014 roku prowadziła 3 (w roku 2013: 5) śledztw związanych z ekstremizmem, wszczęła 2 (4). Podobnie jak w latach ubiegłych, w 2014 roku ABW nie prowadziła śledztw, których przedmiotem były art. 118, 133 i 137 k.k. Od roku 2013 obserwowany jest spadek liczby podejrzanych oraz osób, którym przedstawiono zarzuty za przestępstwa o charakterze ekstremistycznym. Podczas gdy w 2012 roku Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego przedstawiła zarzuty popełnienia tego rodzaju przestępstw 21 osobom, w 2013 roku przedstawiono jeden zarzut, w 2014 roku zaś nie przedstawiono zarzutów w omawianym zakresie.

Tabela 16.4 Liczba prowadzonych śledztw, wszczętych śledztw, podejrzanych oraz osób, którym przedstawiono w 2014 roku zarzuty popełnienia przestępstw o charakterze ekstremistycznym

	2010	2011	2012	2013 ^{16.4}	2014
Liczba prowadzonych śledztw	4	5	7	5	3
Liczba wszczętych śledztw	2	4	5	4	2
Liczba podejrzanych	11	6	26	6	0
Liczba osób, którym przedstawiono zarzuty	6	5	21	1	0

Źródło: ABW

W okresie 2010–2014 najczęściej przedstawiano zarzuty w związku z przestępstwem określonym w art. 256 k.k. (propagowanie faszystowskiego lub innego totalitarnego ustroju państwa) – przedstawiono 22 zarzuty w związku z powyższym przestępstwem.

^{16.3} Kwalifikacja wyróżniona statystycznie od 15 grudnia roku 2011.

^{16.4} Zmiana liczby podejrzanych, którym przedstawiono zarzuty w stosunku do danych podanych w *Raporcie... za rok 2013* wynika z przyjęcia przez ABW nowej metody wyliczania danych.

Tabela 16.5. Liczba osób, którym w 2014 roku przedstawiono zarzuty popełnienia poszczególnych przestępstw o charakterze ekstremistycznym

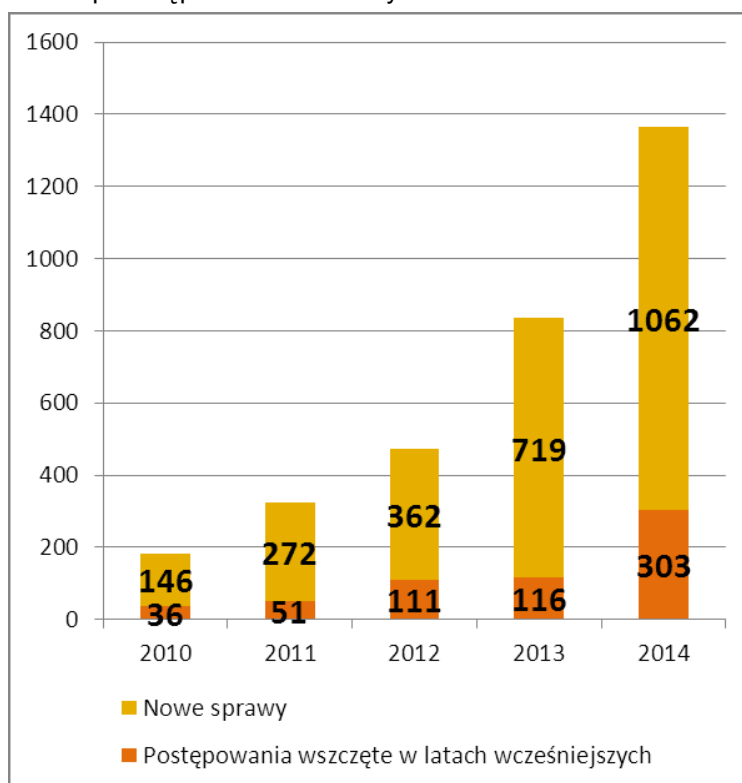
	2010	2011	2012	2013	2014
Art. 256 k.k. (propagowanie faszystowskiego lub innego totalitarnego ustroju państwa)	0	1	21	0	0
Art. 256 w zbiegu z 257 k.k. (publiczne znieważenie z powodu przynależności narodowej, etnicznej, rasowej, wyznaniowej albo z powodu bezwyznaniowości)	1	4	0	1	0
Art. 256 w zbiegu z art. 257 i art. 258 § 1 k.k. (udział w zorganizowanej grupie albo związku przestępczym)	5	0	0	0	0

Źródło: ABW

Według danych **Prokuratury Generalnej**, liczba prowadzonych postępowań dotyczących przestępstw popełnionych z pobudek rasistowskich lub ksenofobicznych na przestrzeni ostatnich lat systematycznie wzrasta. W 2014 roku trend ten nie uległ zmianie.

W stosunku do 2013 roku liczba wszystkich prowadzonych postępowań w omawianym zakresie wzrosła z 835 do 1365 (wzrost o 63,5%). Z kolei liczba nowych postępowań dotyczących przestępstw na tle rasowym w porównaniu z rokiem poprzednim wzrosła z 719 do 1062 (wzrost o 47,7%) i prawie trzykrotnie zwiększyła się w porównaniu z rokiem 2012 (362). Spośród wszystkich spraw prowadzonych w 2014 roku zakończono 1160, w toku pozostało zaś 205 spraw.

Wykres 16.2 Liczba postępowań prowadzonych w powszechnych jednostkach prokuratury dotyczących przestępstw na tle rasowym w latach 2010–2014

Źródło: Prokuratura Generalna

Podobnie jak w 2013 roku, najwięcej postępowań prowadzono w okręgu prokuratury apelacyjnej Warszawy (325 spraw, w tym 163 o nowe zdarzenia) i Białegostoku (307 spraw, w tym 283 o nowe zdarzenia).

Najwięcej przestępstw z pobudek rasistowskich lub ksenofobicznych popełniono w 2014 roku z wykorzystaniem Internetu. W odniesieniu do tej kategorii przestępstw prowadzono 624 (w roku 2013: 252) sprawy, co stanowi ok. 46 % (30%) prowadzonych spraw.

Widoczna pozostaje tendencja wzrostu w odniesieniu do spraw o przestępstwa z użyciem przemocy, groźby czy pobic. W stosunku do 2013 roku:

- liczba spraw o czyny z art. 119 § 1 k.k. (stosowanie przemocy lub groźby bezprawnej wobec grupy osób lub poszczególnej osoby) wzrosła ze 102 do 156 (wzrost o 53%) i jest ponad trzykrotnie wyższa niż w roku 2012 (51);
- liczba spraw o czyny z art. 158 § 1 k.k. (udział w bójce lub pobiciu) wzrosła z 20 do 33 (wzrost o 65%) i jest ponad trzykrotnie wyższa niż w 2012 roku (10);
- liczba spraw o czyny z art. 190 § 1 k.k. (uporczywe nękanie) wzrosła z 25 do 29 (wzrost o 16%) i jest o 45 % wyższa niż w 2012 roku (20).

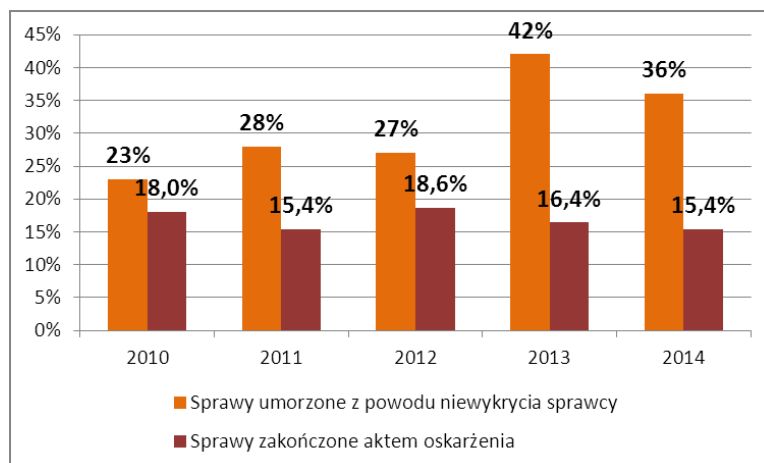
Motywy działania sprawców w omawianych sprawach była narodowościowa, rasowa, etniczna i wyznaniowa przynależność osoby lub grupy osób. Celami ataków z pobudek rasistowskich lub ksenofobicznych najczęściej były osoby pochodzenia żydowskiego (207 postępowań), Muzułmanie (188 postępowań), osoby o czarnym kolorze skóry (175 postępowań), Romowie (167 postępowań), Czeccy (52 postępowania), katolicy (46 postępowań), Ukraińcy (26 postępowań) oraz Rosjanie (22 postępowania). Z analizy zachowań sprawców tych przestępstw wynika, że najczęściej polegały one na:

- znieważaniu osób z powodu przynależności narodowościowej, etnicznej, rasowej, wyznaniowej (724 postępowania),
- nawoływaniu do nienawiści na tle różnic narodowościowych, etnicznych, rasowych, wyznaniowych lub z powodu bezwyznaniowości (578 postępowań),
- propagowaniu faszystowskiego lub innego totalitarnego ustroju (243 postępowania),
- stosowaniu groźb (108 postępowań),
- stosowaniu przemocy wobec osoby (89 postępowań),
- spowodowaniu uszkodzenia ciała (44 postępowania)
- naruszeniach nietykalności cielesnej (37 postępowań),
- pobiciach przez więcej niż 1 osobę (35 postępowań),
- podpaleniach (6 postępowań).

Wykrywalność przestępstw popełnianych z pobudek rasistowskich lub ksenofobicznych wyniosła w 2014 roku ok. 19% i w ujęciu rok do roku utrzymała się na tym samym poziomie. Wskutek prowadzonych w 2014 roku 1365 (835) postępowań zarzuty przedstawiono 389 (284) osobom w 259 (157) sprawach.

W stosunku do 2013 roku zwiększyła się liczba kierowanych do sądów aktów oskarżenia i wniosków o warunkowe umorzenie postępowania. W 2014 roku do sądów skierowano 154 akty oskarżenia (111) oraz 25 (5) wniosków o warunkowe umorzenie postępowania, co stanowi 15,4% spraw zakończonych w tym okresie (1160). Z powodu niewykrycia sprawców umorzono 422 sprawy (298), co stanowi 36% (42%) spraw zakończonych w 2014 roku. Na etapie postępowań przygotowawczych umorzono zaś postępowania przeciwko 62 (37) osobom.

Wykres 16.3 Udział liczby spraw umorzonych z powodu niewykrycia sprawcy i liczby spraw zakończonych aktem oskarżenia lub wnioskiem o warunkowe umorzenie postępowania w liczbie spraw zakończonych w latach 2010-2014

Źródło: Prokuratura Generalna

W 2014 roku zapadło 137 (61) orzeczeń sądowych w sprawach skierowanych z aktami oskarżenia:

- w 107 (53) sprawach zapadły wyroki skazujące wobec 147 (87) osób,
- sądy warunkowo umorzyły postępowanie wobec 24 (9) osób,
- zapadły wyroki uniewinniające wobec 10 (7) osób.

Obserwowany jest stały wzrost liczby zastosowanych środków zapobiegawczych, w tym środków o charakterze wolnościowym. Na 1365 prowadzonych postępowań w 63 (49) sprawach zastosowano środki zapobiegawcze wobec 113 (103) osób, w tym wobec 21 (19) osób zastosowano tymczasowe aresztowanie, a wobec 92 (84) osób wolnościowe środki zapobiegawcze.

Natomiast według danych **Ministerstwa Sprawiedliwości** w 2014 roku w sądach okręgowych za przestępstwa z art. 119 § 1 k.k. osądzono łącznie 50 osób, z czego 47 skazano. Kary pozbawienia wolności orzeczono w przypadku 45 osób (w tym w zawieszeniu: 33 przypadki). Przed wyrokiem 4 osoby były tymczasowo aresztowane.

W 2014 roku w sądach rejonowych za przestępstwa z art. 256 § 1 i 2 k.k. osądzono łącznie 33 osoby, z czego 25 skazano. Kary pozbawienia wolności w zawieszeniu orzeczono w przypadku 13 osób. Uniewinniono 3 osoby.

W roku 2013 w sądach rejonowych za przestępstwa z art. 257 k.k. osądzono łącznie 77 osób, z czego 57 skazano. Kary pozbawienia wolności orzeczono wobec 31 osób. Uniewinniono 8 osób.

Główne inicjatywy podejmowane w celu przeciwdziałania zagrożeniom ekstremistycznym i zwalczania tych zagrożeń

W 2014 roku kontynuowane były prace *Rady do spraw Przeciwdziałania Dyskryminacji Rasowej, Ksenofobii i związanej z nimi Nietolerancji*, której celem jest zapewnienie koordynacji działań organów administracji rządowej oraz ich współdziałania z organami samorządu terytorialnego i innymi podmiotami w przedmiotowym zakresie.

Ponadto umiejscowiony w MSW *Zespół ds. Ochrony Praw Człowieka* prowadzi projekt *Imigranci wobec przestępstw z nienawiści – czyli jak skutecznie dochodzić swoich praw*. W ramach projektu, w okresie marzec – czerwiec 2014 roku, przeprowadzona została kampania informacyjna skierowana do cudzoziemców – obywateli państw trzecich, pod nazwą *Racism. Say it to fight it*. Jej celem było przekazanie cudzoziemcom wiedzy na temat obowiązującego w Polsce prawa w zakresie problematyki przestępstw z nienawiści, a także informacji o tym, jakie działania mogą oni podjąć w związku z doświadczeniem zachowań mających znamiona przestępstw motywowanych nienawiścią. Jednocześnie kampania miała na celu zachęcić cudzoziemców do zgłaszania przestępstw z nienawiści organom ścigania, a także zwrócić uwagę całego społeczeństwa na to zagadnienie. Kampania realizowana była m.in. za pomocą ulotek i strony internetowej www.reportracism.pl, dostępnych w 10 językach. W ramach kampanii powstał również spot telewizyjny. Efektem kampanii jest znaczący wzrost liczby zgłoszeń przestępstw z nienawiści kierowanych do *Zespołu ds. Ochrony Praw Człowieka* przez cudzoziemców i obywateli Polski.

W minionym roku kontynuowano także działania na rzecz integracji mniejszości narodowych. Wśród nich wskazać należy na przyjęcie *Programu na rzecz społeczności romskiej na lata 2014–2020*, który stanowi kontynuację działań podejmowanych od 2001 roku w ramach *Pilotażowego programu rządowego na rzecz społeczności romskiej w województwie małopolskim na lata 2001–2003*, a następnie *Programu na rzecz społeczności romskiej w Polsce na lata 2004–2013*. Do priorytetów programu na lata 2014–2020 należą działania w zakresie edukacji, aktywizacji zawodowej, a także poprawy warunków mieszkaniowych Romów oraz ich dostępu do opieki zdrowotnej. Wartym uwagi rozwiązaniem przewidzianym w programie jest wymóg sformalizowania lub stworzenia, we współpracy z administracją terenową oraz lokalnym środowiskiem, gminnych strategii wsparcia społeczności Romów^{16.5}.

^{16.5} www.mac.gov.pl/aktualnosci/program-integracji-spolesznosci-romskiej-w-polsce-na-lata-2014-2020, dostęp: 8.06.2015

Jako dobrą praktykę działania na poziomie lokalnym wskazać również należy powołanie programu *Białystok dla tolerancji*, w którym zaplanowano na lata 2014–2017 strategiczne działania na rzecz przeciwdziałania rasizmowi i ksenofobii^{16.6}.

Warto zwrócić także uwagę na *Program zwalczania przestępstw na tle nienawiści dla funkcjonariuszy organów ochrony porządku publicznego* (LEOP), którego realizację koordynuje Ministerstwo Spraw Wewnętrznych. Celem *Programu* jest podniesienie kompetencji funkcjonariuszy Policji w zakresie prowadzenia czynności w przypadku zaistnienia zdarzeń, które mogą mieć charakter przestępstwa z nienawiści, a także przekazanie im umiejętności postępowania z ofiarami tego rodzaju przestępstw oraz uwrażliwienie funkcjonariuszy na kwestię dyskryminacji – również tej, której sprawcami mogą być sami policjanci.

Do końca 2014 roku przeszkolono w ramach *Programu* w sumie około 77 000 funkcjonariuszy Policji. Sposób realizacji programu LEOP w Polsce spotkał się z pozytywną oceną Biura do spraw Instytucji Demokratycznych i Praw Człowieka OBWE (*Office for Democratic Institutions and Human Rights*) i prezentowany jest przez tę organizację jako przykład dobrych praktyk.

W celu integracji działań i wymiany między różnymi środowiskami dobrych praktyk w walce z przestępstwami z nienawiści powołano w 2014 roku *Policyjną Platformę Przeciw Nienawiści*. W ramach Platformy współpracują ze sobą policjanci pionów kryminalnych, prewencji, funkcjonariusze zajmujący się rozpoznawaniem zagrożeń bezpieczeństwa imprez masowych oraz przestępczością pseudokibiców, pełnomocnicy komendantów wojewódzkich ds. ochrony praw człowieka, a także przedstawiciele ministerstw, instytucji państwowych i organizacji pozarządowych^{16.7}.

W Policji wyznaczony został także *Koordinator krajowy w zakresie zwalczania przestępstw z nienawiści*, który koordynuje działania służb kryminalnych w tym obszarze, a także prowadzi sprawozdawczość z zakresu wszczynanych i zakończonych postępowań w sprawach o przestępstwa z nienawiści. Sprawozdawczość w tym zakresie prowadzona jest przy pomocy koordinatorów ds. monitorowania przestępstw z nienawiści pełniących służbę w pionach kryminalnych komend wojewódzkich Policji.

W kontekście omawianych zagrożeń istotne pozostaje również prowadzenie przez Prokuraturę Generalną monitoringu postępowań dotyczących przestępstw popełnianych z motywów rasowych, wyznaniowych, etnicznych, narodowościowych lub religijnych, w ramach którego realizowane jest:

- stałe monitorowanie przez prokuratury okręgowe spraw o przestępstwa popełnione na tle rasowym i etnicznym przez obejmowanie ich nadzorem służbowym w celu wyeliminowania pochopnego odmawiania wszczęcia postępowań przygotowawczych lub ich umarzania z powodu nikomej społecznej szkodliwości tych czynów,
- okresowe (co kwartał) badanie przez prokuratury apelacyjne spraw tej kategorii zakończonych odmową wszczęcia postępowania przygotowawczego lub jego umorzeniem oraz dokonywanie oceny zasadności tych decyzji, a następnie przedstawianie do Prokuratury Generalnej informacji o wynikach badania i podjętych działaniach.

Wśród działań podjętych przez Prokuraturę Generalną wymienić należy także wydanie *Wytycznych w zakresie prowadzenia postępowań o przestępstwa z nienawiści*, które mają charakter wiążący dla wszystkich organów prowadzących postępowanie przygotowawcze. Ponadto Prokurator Generalny rozpowszechnił wśród prokuratorów dokument *Zasady prowadzenia postępowań przygotowawczych w sprawach związanych z przestępstwami z nienawiści dokonywanymi z wykorzystaniem Internetu*.

^{16.6} www.bialystok.pl/1317-bialystok-dla-tolerancji/default.aspx, dostęp: 11.05.2015

^{16.7} www.policja.pl/pol/aktualnosci/104010,Policyjna-Platforma-Przeciw-Nienawisci.html, dostęp: 11.05.2015.

Obszary działania o charakterze strategicznym przewidziane do realizacji w ramach przeciwdziałania i zwalczania zagrożeń ekstremistycznych

- Wzmocnienie współpracy międzynarodowej, w tym usprawnienie międzynarodowej wymiany informacji w zakresie identyfikacji osób zaangażowanych w działalność organizacji o charakterze ekstremistycznym.
- Dalsze podnoszenie efektywności działań wykrywczych w odniesieniu do przestępstw z nienawiści.
- Zwiększenie skuteczności wymiany informacji pomiędzy właściwymi organami i służbami.
- Prowadzenie działań na rzecz asymilacji mniejszości narodowych.
- Prowadzenie kampanii informacyjnych skierowanych do obywateli państw trzecich, których celem jest przekazywanie cudzoziemcom wiedzy na temat obowiązującego w Polsce prawa w zakresie problematyki przestępstw z nienawiści, a także kreowanie wśród imigrantów aktywnych postaw zmierzających do zwiększenia liczby zgłaszanych tego rodzaju przestępstw.